

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/137912,Zwyciestwo-lodzkie-wlokniarek-Strajki-w-lutym-1971-r-w-materialach-archiwalnych.html>
03.05.2024, 23:23

Zwycięstwo łódzkich włókniaerek. Strajki w lutym 1971 r. w materiałach archiwalnych z zasobu Instytutu Pamięci Narodowej

W 50. rocznicę strajków łódzkich w lutym 1971 r. zapraszamy do zapoznania się z prezentacją dokumentów z zasobu Oddziałowego Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej.

Wydarzenia lutowe 1971 r. to ważna karta nie tylko w historii samej Łodzi, ale i w skali całego kraju. To właśnie strajki łódzkie bezpośrednio przyczyniły się do wycofania się komunistycznych władz z decyzji o grudniowych podwyżkach cen mięsa i innych artykułów spożywczych. W narracji historycznej od lat utrwała się obraz, że wydarzenia z przełomu lat 1970-1971 odbyły się w krótkich odstępach czasowych. Tymczasem był to dwumiesięczny proces zapoczątkowany grudniowymi strajkami i masakrą robotników na Wybrzeżu, kontynuowany w styczniu poprzez drugą falę protestów, wizyty I sekretarza KC PZPR Edwarda Gierka w Szczecinie i Gdańsku, zakończony zwycięskimi strajkami łódzkich włókniaerek w lutym 1971 r. Warto zatem przypomnieć krótko genezę, przebieg i konsekwencje wydarzeń, które miały miejsce 50 lat temu w Łodzi.

Bezpośrednią przyczyną strajków była informacja o obniżeniu płac od początku 1971 roku o ok. 200–300 zł, co w połączeniu z grudniową podwyżką cen żywności oznaczało znaczne pogorszenie sytuacji bytowej pracowników przemysłu włókienniczego. Powody do niezadowolenia robotników wynikały również z dramatycznej sytuacji społecznej i ekonomicznej miasta. Brakowało mieszkań, dominowały niskie zarobki, kobiety pracowały na trzy zmiany, wykonując ponad 60 proc. zadań w systemie akordowym, w pyle i przy wszechobecnym hałasie. Budynek fabryczny znajdował się fatalnym stanie technicznym. Nie było w nich wystarczającej ilości szatni i natrysków w stosunku do liczby zatrudnionych osób, a jadalnie funkcjonowały w co piątym zakładzie. Przystarzałe, zużyte i psujące się maszyny, nierzadko pochodzące jeszcze sprzed I i II wojny światowej (odpowiednio 20 i 40 proc.), nie pozwalały wyrobić norm produkcyjnych.

W takich okolicznościach doszło do trzeciej fali strajków, jakie przetoczyły się przez Polskę od grudnia 1970 r. Zmieniła się jednak geografia protestów, dominującą rolę odegrały tym razem nie województwa gdańskie i szczecińskie, tak jak miało to miejsce w grudniu 1970 i styczniu 1971 r., ale Łódź i województwo łódzkie.

10 lutego 1971 r. przed południem protest rozpoczęły Łódzkie Zakłady Obuwia i Wyrobów Gumowych „Stomil”, jednak najbardziej spektakularny strajk wybuchł tego samego dnia w przędzalni odpadkowej w Zakładach Przemysłu Bawełnianego im. Juliana Marchlewskiego. Strajkujący domagali się wycofania grudniowych podwyżek cen żywności, zwiększenia płac

oraz rozwiązania problemów socjalno-bytowych zakładów i miasta. Zaskoczone strajkiem władze początkowo go zlekcewały, a rozmowy ze strajkującymi - najpierw przedstawicieli władz lokalnych, a następnie centralnych (m.in. ministra przemysłu lekkiego Tadeusza Kunickiego oraz wicepremiera Jana Mitreği) zakończyły się fiaskiem i eskalacją konfliktu. Do protestu przyłączały się kolejne zakłady włókiennicze. 12 lutego w Łodzi strajkowało już ponad 12 tys. osób, z czego 80 proc. stanowiły kobiety, i tak znaczącego buntu nie można już było spacyfikować obietnicami, czy drobnymi ustępstwami dyrekcji zakładów.

Grożba siłowego zakończenia kolejnego po grudniu 1970 r. protestu, do tego z przeważającym udziałem kobiet oraz wybuchu strajku powszechnego, doprowadziły ekipę Gierka do podjęcia decyzji o wystaniu do Łodzi delegacji, w skład której weszli premier Piotr Jaroszewicz oraz członkowie Biura Politycznego KC PZPR Jan Szydłak i Józef Tejchma. Nowy szef rządu spotkał się ze strajkującymi w ZPB im. Marchlewskiego (14 lutego) i ZPB im. Obrońców Pokoju (w nocy 14/15 lutego), ale nie miał im nic do zaproponowania. Próbował przekonywać zgromadzonych do przerwania strajku, apelował o zaufanie do nowego kierownictwa, obiecywał poprawę sytuacji włóknarzy, ale jednocześnie podkreślał, iż nie jest możliwe spełnienie żądań podwyżek płac. Załogi łódzkich fabryk nie uwierzyły w te zapewnienia i nie przerwały strajku, a wprost przeciwnie, to właśnie na 15 lutego przypadło jego apogeum. Protest objął 32 zakłady i 55 tys. zatrudnionych w nich pracowników.

Ostatecznie nieudana z punktu widzenia władz wizyta Jaroszewicza w Łodzi doprowadziła do podjęcia decyzji o ustępstwach. Wieczorem 15 lutego został nadany komunikat, że Rada Ministrów postanowiła obniżyć od 1 marca ceny artykułów żywnościowych do poziomu sprzed grudnia 1970 r. W tej sytuacji przybyłe do - odgrywających kluczową rolę w buncie - ZPB im. Marchlewskiego delegacje z innych zakładów uznały, że cele protestu - obniżka cen i gwarancje bezpieczeństwa - zostały osiągnięte. Strajki łódzkich włókniarek dobiegły więc końca i większość załóg 16 lutego przystąpiła do pracy, a dwa zakłady uczyniły to rano następnego dnia. Władze komunistyczne ukrywały i manipulowały informacjami o skali protestów. Według zestawienia Departamentu III MSW w okresie od stycznia do maja 1971 r. pracę w łódzkich zakładach przerwało 47 tys. robotników, choć dzisiaj szacuje się, że tylko w lutym 1971 r. zastrajkowało ok. 60 tys. osób.

Protest włókniarek doprowadził do zmian personalnych w Komitecie Łódzkim PZPR. 16 lutego 1971 r. na posiedzeniu egzekutywy odwołano ze stanowiska I sekretarza Kł Józefa Spychalskiego i na jego miejsce powołano Bolesława Koperskiego. Dwa miesiące później Edwarda Kaźmierczaka na stanowisku przewodniczącego Prezydium Rady Narodowej m. Łodzi zastąpił Jerzy Lorens. W wyniku prac powołanej w marcu 1971 r. rządowej Komisji do Spraw Opracowania Dalszego Rozwoju i Modernizacji m. Łodzi Rada Ministrów podjęła osiem miesięcy później uchwałę w sprawie Łodzi. Na inwestycje przemysłowe i komunalne w mieście w latach 1971-1975 planowano przeznaczyć ponad 35 mld zł.

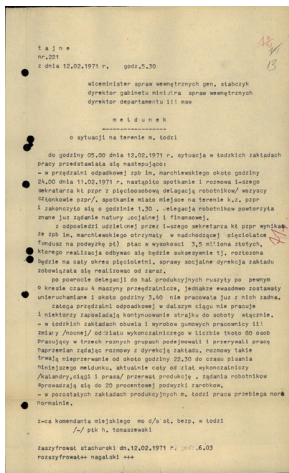
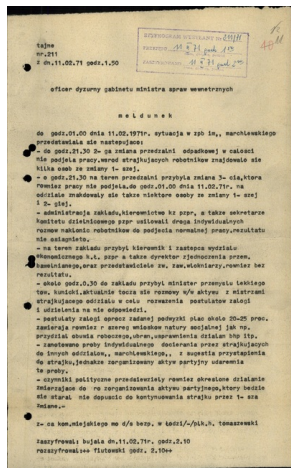
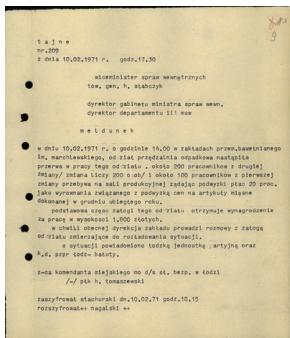
Prezentacja zawiera 16 dokumentów (na 42 kartach) wytworzonych pomiędzy 10 lutego a

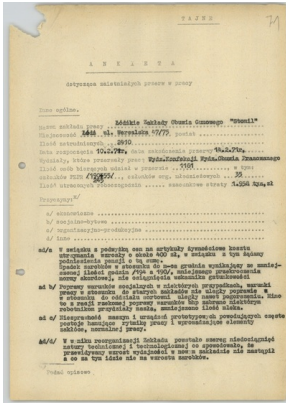
czerwcem 1971 r. przez Służbę Bezpieczeństwa Komendy Miejskiej MO w Łodzi i jedną informację Departamentu III Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Składają się na nie: meldunki o sytuacji politycznej na terenie Łodzi; ankiety dotyczące przerw w pracy w łódzkich zakładach; wykazy strajkujących fabryk wraz z zestawieniami liczbowymi ogółu zatrudnionych i protestujących pracowników; informacja zawierająca statystyczne podsumowanie strajków w Łodzi w pierwszej połowie 1971 r.; oceny sytuacji polityczno-operacyjnej w łódzkich zakładach i wybranych środowiskach społeczno-zawodowych oraz kronika wydarzeń na terenie Łodzi podczas strajków w lutym 1971 r.

Dokonany wybór dokumentów jest efektem zastosowania dwóch kryteriów. Pierwsze z nich – to możliwość ukazania historii strajków łódzkich, ich wpływu na postawę władz komunistycznych i w efekcie na wycofanie się rządu PRL z decyzji o podwyżkach cen na produkty żywnościowe. Drugie kryterium wynika z zamiaru przedstawienia różnorodności wytwarzanych dokumentów pod względem formy oraz stylu i języka. Warto zwrócić uwagę na fakt, że większość z nich zawiera chaotyczne opisy, pełna jest kolokwializmów, błędów językowych, stylistycznych, gramatycznych, a nawet ortograficznych. Wybrane według przyjętych kryteriów archiwalia uznano za najbardziej interesujące i reprezentatywne dla całego zbioru materiałów odnoszących się do strajków łódzkich w lutym 1971 r.

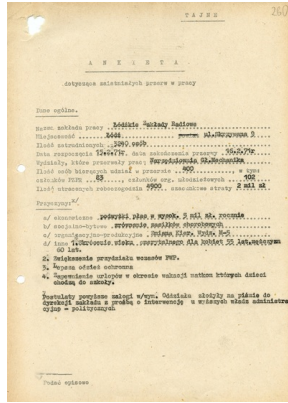
Wybór i opracowania materiałów: Ewa Mianowska, Krzysztof Tyłski

Wstęp: Ewa Mianowska, Paweł Perzyna, Krzysztof Tyłski

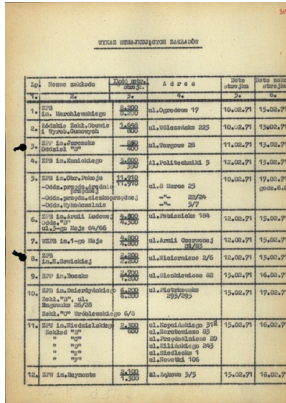

Pierwsza strona ankiety dotyczącej strajku w Łódzkiej Zakładach Obuwia Gumowego „Stomil”, b.d. (sygn. AIPN Ld pf 10/749 t. 2, k. 71)

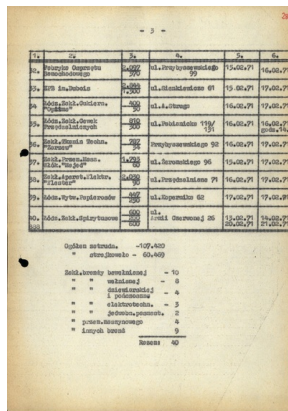
Pierwsza strona ankiety dotyczącej strajku w Łódzkiej Zakładach Radiowych, b.d. (sygn. AIPN Ld pf 10/749 t. 2, k. 260)

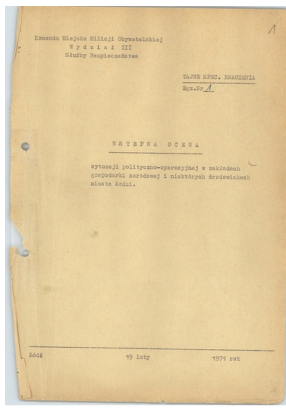
Wykaz strajkujących zakładów w lutym 1971 r. w Łodzi, b.d. (sygn. AIPN Ld pf 10/808, k. 28)

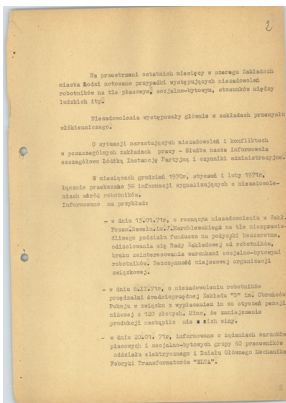
Wykaz strajkujących zakładów w lutym 1971 r. w Łodzi, b.d. (sygn. AIPN Ld pf 10/808, k. 29)

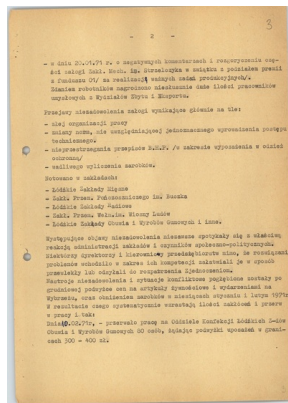
Wykaz strajkujących zakładów w lutym 1971 r. w Łodzi, b.d. (sygn. AIPN Ld pf 10/808, k. 30)

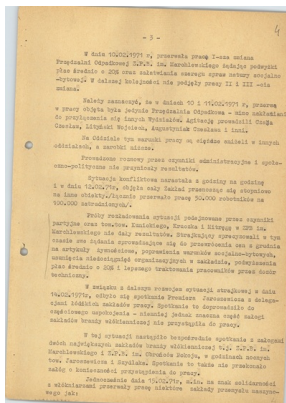
Wstępna ocena sytuacji polityczno-operacyjnej w zakładach gospodarki narodowej i niektórych środowiskach miasta Łodzi z dnia 19 lutego 1971 r., strona tytułowa (sygn. AIPN Ld pf 10/987, k. 1)

Wstępna ocena sytuacji polityczno-operacyjnej w zakładach gospodarki narodowej i niektórych środowiskach miasta Łodzi z dnia 19 lutego 1971 r., k. 1 (sygn. AIPN Ld pf 10/987, k. 2)

Wstępna ocena sytuacji polityczno-operacyjnej w zakładach gospodarki narodowej i niektórych środowiskach miasta Łodzi z dnia 19 lutego 1971 r., k. 2 (sygn. AIPN Ld pf 10/987, k. 3)

Wstępna ocena sytuacji polityczno-operacyjnej w zakładach gospodarki narodowej i niektórych środowiskach miasta Łodzi z dnia 19 lutego 1971 r., k. 3 (sygn. AIPN Ld pf 10/987, k. 4)

